ВАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИЙДАРА, ХОЛБОҺУҢ!

САНА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҐЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҐЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Чурапчинского районного комитета КПСС и районного Совета депутатов трудящихся Якутской АССР

№ 36 (3836) | 1970 сыл. Кулун тутар 24 күнэ ОПТУОРУННЬУК | Тахсара 39-с сылы Сыманата 2 харчы

БААР КЫАХТАРЫ БАРЫТЫН ТОЛОРУ ТУҺАНАР ТУҺУГАР

ССКП КК, ССРС Министрдэрин Советын, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС КК партийнай, советскай, профсоюзнай уонна комсомольснай тэриллэлэргэ, Советскай Союз үлэһиттэригэр «ПРОИЗВОДСТВО РЕЗЕРВЭЛЭРИН ТУҺАНЫЫНЫ ТУПСАРАР УОННА НОРУОТ ХАҺААЙЫСТЫБАТЫГАР КЭМЧИЛЭЭҺИН РЕЖИМИН КҮҮҺҮРДЭР ТУҺУНАН» Суруктарын дьүүлэһии биһиги ойуоннуутугар кизэгнин тэнийдэ. Колхозтаахтар, рабочайдар уонна сулууспалаахтар ыгырыыны истиҥник биһириилэр уонна туһаныллыбакка сытар ис ыаахтары эрчимнээхтик арыйталыыллар.

Биһиги бүгүҥү нүөмэргэ ойуоннааҕы промкомбинатка ыытыллыбыт кэпсэтиилэри ыытары биллиҥиннэрэбит.

Ойуоннааҕы промкомбинат заспыт сыллааҕы өтчүөтүттан күһаҕана суох түмүктэр ситиһиллибиттэрин көрүөххэ сөп. Валовой бородууксуйаны 1968 сылларгар 36,7 тыс. солк-нан эдэҕэн оҥорон, былаанын 108,6 бырыһыан толорбута. Бородууксуйаны батарыы былаана эмиэ кыаллыбыта. Үлэ оҥорумтуота былаантан көрүллүбүт 3,6 бырыһыан оҥнуутар 6,6 бырыһыаннан үрдэтиллибитэ. Ол эрээри рабочайдар ахсаннарга бисэ киһиэхэ эбиллибитин үрдүнэн, деловой маны кэрдии 274, таһыы 166, хаптаһыны хайытыы 87,1 кубометрынан, кирпичччэни оҥоруу 15,6 тыс. устуукаттан, дьиэ сэбин-сэбиргэлин оҥоруу 5,9 тыс. солк-нан аччатыллыыта манна нэ- кыахтар ыраахтыттан ситэтэ суох туһаныллыбыттарын түһүнан этэр.

Бэрт үчүс кыах үлэ дьиссиплинатыгар молтоҕуттан сүтэр. Быйыл тохсунньуттан үһүнэр сыах сорудуонналлыыр отделениетын рабочайдара Сергей Фаин-фо 168 оҥнуутар 95, Иван Хоютанов 186 оҥнуутар 141, Иван Монастырев 147 оҥнуутар 106 эрэ чаас үлэлэтиллэр. Сыах үрдүнэн тохсунньу уонна олунньу ыйдарга 972 үлэ чааһа хотуттулунна. Ол үс киһи икки ыйга олох үлэлээбэтэхтэригэр тэҥ. Итиэ ыйдарга комбинат үрдүнэн 2208 үлэ чааһа сүтэриллибита. Оҥу былырыын бир үлэ чааһыгар 2 солк. 9 харчыларах валовой бородууксуйа оҥоһуллубутунан суоттаатахха, ыгардас итиэннэ 4615 солк-даах бородууксуйа ситэ оҥоһуллубатах.

Бородууксуйаны оҥоруурга тахсар ороскуоттар лимиттэрин оҥорон хас бириэдиэн сыах, рабочай биллиитигэр тиэрдэн ыытан, ол туолуутун утуннаахтык хонтуруоллаабын, хаҥаабын уонна самэлээбин-кэмчилээбин ыытан охсуһуу бэрт наадалаах усулуобуйата. Оҥнук дьаһаллар манна олохтоммотохторун түмүгэр рабочайдар бородууксуйаны тоҕо да ороскуотунан оҥороллорун биллэ- бэттэр. Иис сыарар 819 метр сиидэс, 72 солк. 9 харчылаах атын таҥыстар аҕара ороскуоттаммыттар. Массыына капотун курдук судургу оҥоһукка, бороотуой таҥас суох буолан, сыаналарах матырыйаал туттуллар. Үһүнэр сыах эрбэммит матырыйаал 37,9 бырыһыанын ордук тутуна. Оттон үһүөйэх автомашина баара-суоҕа икки ыйга 4533 кг уматыгы аҕара ороскуоттаата. Хаптаһыны хайыттарыыга нуорма быһыытынан мас 67 бырыһыана туһаҕа тахсыахтаах эбит буоллаҕына, манна 49,2 бырыһыана эрэ тахсар. Ол аата хас 1000-лыы кубометр мастан 178-тыы кубометр нуорманы таһынан сүтэр. Итиччэ эрбэммит матырыйаал 10,7 тыс. солк-га тэҥнэнэр.

Билигин хаҥбоон 8 ыһыынча солк. суумалаах алта араас оборудование атыылаһыллан баран туһаныллыбакка сытар. Кинилэртэн биир дьоҕуннаахтара—фанера прэйэ өссө былырыыгыттан үлэлиэхтээх этэ. Ол үлэлэмиэ комбинат щитовой оҥоһуктарга кирбэккэ олорор. Атыылаһыллан баран Якутскай куораккa сытар Р 65-4 мааркалаах пилрама үлэҕэ киирэрэ буоллар эрбэммит матырыйааллары оҥоруу лаппа кэҥиэ этэ. Итиэ оборудованиелар туһаныллыбакка сыталларыттан тоҕолоох кыах сүпүтүн ким барыта ойдуон сөп.

Баар да техника өлүс молтохтук туһаныллар. Ласпыт сылга автомобильнай парк күүһүн 47 бырыһыана туһаныллыбыта. Онуоха биир тонна-километр себестоимоҥа былааннаммыт 7 харчы оҥнуутар 26 харчыга тэҥнэспит. Оттон үһүөйэх трактор 222 чааһы былаанын таһынан оҥоҥуоҥнэ турбута уонна үлэлиэхтээх бириэмэлэрин 31,3 эрэ бырыһыанын туһаммыттара.

Үлэҕэ-хамнаска производственнай тутуулар өлөхчө бытааннык киирилэрэ улахан охсоонноох. Кирпичччэ заводун уонна инстэнэр сыах дьиэтин тутуу болдьохторугар бүппэтилэр. Хас да сыл устатыгар айдаан төрүөтүнэн буолбут үһүнэр маны хатарар камера кэм да үлэлии илис. Ол иһин мас оҥоһуктар хаачыстыбалара молтох.

Бу күннэргэ комбинат коллектива ССКП КК Комитетын, ССРС Министрдэрин Советын, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС КК «Производство резервэлэрин туһаныыны тупсарар уонна норуот хаһаайыстыбатыгар кэмчилээһин режимин күүһүрдэр туһунан» Суруктарын дьүүлэстэ. Оҥно итинник бөдөҥ нүөмэстэри тула кизэгнин кэпсэтиллиэ уонна ону туоратар дьаһаллар баллэтэниллэр. Чуолаан ыйга икки төгүл үлэ чааһын тутуҕуну бэрабиэркэлээһин, табельнай учуоту утумнаахтык ыытыы, ый ахсын месткомга үлэ дисциплинатын дьүүлэһии дисциплинатын тупсарарга комолоҕо. Мүчүс устарга фанера прэйин үлэҕэ киллэрии уонна эрбэммит матырыйааллары сортаһыы, иккис кварталга үһүнэр маны хатарар камераны үлэлэтии бородууксуйа хаачыстыбатын тупсарар кыаҕы биэриэ. Оттон сайын кирпичччэ заводун үлэлэтии, оҥно прэйи, автоматическай агардаах оборудованиелары туруоруу, пилраманы үлэлэтии бородууксуйа оҥоһуллуутун лаппа үлаатыннарыаҕа.

И. ОНОЕМОВ.

Карельскай АССР Олонецкай оройуонун «Ильинскай» совхозун үлэһиттэрэ саамскы ыһыыга ситиһиилээхтик бэлэмнэнилэр. Кинилэр этэ, үүтү уонна оборуот астарын оҥорон таһаарыыга интилиэтка түмүк сылын соруданнарын 1970 сыл сэтинньи 7 күнүгэр толороро эбэһээтэлистибэлэннилэр.

СНИМОККА: бааһыналарга уоҕурдуулары таһыы.

С. МАЙСТЕРМАН фотота
ССТА фотохрониката.

В. И. ЛЕНИН 100 СЫЛА ТУОЛУУТУН КӨРСӨ ТӨРӨӨБҮТЭ

ЭБЭҺЭЭТЭЛИСТИБЭ ТУОЛУУТУН РАПОРДЫЫБЫТ

ССКП РАЙКОМУН СЕКРЕТАРА ТАБ. И. П. ЛИСТИКОВКА, РАЙСОВЕТ ИСПОЛКОМУН ПРЕДСЕДАТЕЛЭ ТАБ. С. Г. ОХЛОПКОВКА.

Чурапчытаабы коммунальнай комбинат коллектива В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолуутун чэбиигэр ылымыт I кварталлаах эбэһээтэлистибэтин кулун тутар 20 күнүгэр 109 бырыһыан толордо диэн ССКП райкомугар уонна райсовет исполкомугар рапордыыбыт. Эбэһээтэлистибэ баанньыкка 109, гостиницаҕа 105, ыраастыыр үлэлэргэ 150, транспорта 100, олорор дьиэлэри туһаныы 100, ороҥуоннуур үлэлэргэ 106 бырыһыан толорулунна. Онуоха былаанка көрүллүбүт ороскуот 1000 солкуобайынан сарбылынна.

Комбинат коллектива ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун муус устар 1 күнүгэр диэри эбэһээтэлистибэни 120 бырыһыан толороргo эрэннэрэр.

Комбинат начальника С. ДЬЯЧКОВСКАЙ.
Партком секретара А. ЕФРЕМОВ.
Профсоюз оскуолаах комитетын председателэ Е. ПРОТАСОВ.

МИННЬИГЭС аҥы, оҕолорутар кэҥин тугу эмэ атыылаһыаххын, сөрүүн утаҕы ыһыахчын баҕардаххына, Чурапчы сэлиэньтинээҕи хаһаайыстыбаннай мэҕэһиэн аттынааҕы ларекка сылдьар буох.

СНИМОККА: Чурапчы сельпотун остолобуойун ларегун продавеца И. С. МЕСТНИКОВА.

П. СЕДАЛИЩЕВ фотота.

ӨРУУТУН ҮЛЭҐЭ ДЬУЛУУРДААХ

Совхоз Сылаҥнаабы отделениетын кадровай бөлүчүт Д. К. Старостин бүлүт сезона саҕаланыытыттан 1084 солкуобайдаабы бүлдьаата. Аны 200 солкуобайдаабы туттардарына, ленинскэй юбилейы 700 солк. бүлтүүр былаанын толорон көрсүһүөҕэ.

Чулуу бүлчүт ханнык эмэ үлэҕэ туту эмэ ситиһэргэ дьулуспакка сылдьарын хаһан да хорбоккүн. Аны сайын бүлтаабат кэмнэргэ да былаана киэҥ. Холомбур, 2 км устаалаах үс үүт күрүөнү тутуохтаах.

Н. БЕЛЯЕВ.

МАСПЫТЫНЫ БАРЫТЫН КИНИ ЭРБЭТЭР

Оскуола, интернат, детсад, бадыыба, үүт сыаҕа, гараж бэрт элбэх маһынан хоноллор. Оттон фермаларга, 60-са рабочайдар уонна сулууспалаахтар дьиэлэриттэр тоҕолоох мас наада буоларый? Итиччэ элбэх маһы совхоз Кытаахтаабы бириигэдэтигэр Василий Семенович Попов күн ахсын эрбэтэр.

Иуорматын 130 бырыһыанна тиийэ толорор уонна «Дружбатын» мэлдьи көрүнэр-истиэн буолан, кими-эмэ маһынан эрбэдэбит күнэ диэн суох.

П. ПОТАПОВ,
совхоз рабочайа.

СОНУННААХ ЫАЛДЬЫТ

БОЛТОҐО. Харбала ферматыгар уон үс ыанньыксыт уонна икки ньирэй нэрээччү баалар. Манна политинформатырынан ССКП чилиэнэ Седалищев Александр Петрович анаммыта. Онтон ылата агитационнай-маассабай үлэ балайда тубуста диэххэ сөп.

Кини ССКП КК Тэҥнэтэрин өйдөтүүгэ сүвэсүһүттэргэ бэсиэдэлэри ыытар. Социалистическайдыы куоталаһыы түмүгүн уонна хаамыытын кэмиттэн-кэмигэр билиһиннэрэн иһэр. Ороҥуон, республика уонна дойду сонуннарыттан үгүстүк кэпсиир. Александр Петрович бэйэтэ бу фермаҕа фуражирдыыр. Онон сүвэсүһүттэр үлэлэрин уонна олохторун билэр. Итиэ политинформатор эбэһиэнэ толороругар кемелеех. Ол да иһин кинини ферма олохтоохторо бэйэлэрин үлэһиттэриэн эрэ буолбакка, үгүс, үчүгэй сонуннаах, ситэр-өйдөтөр кини быһыытынан итиитик көрсөллөр.

Фермаҕа ынах маассабайдык төрөөһүнүн үгэнэ. Үүтү ыаһын сорудаҕа аҥарыллан иһэр. Ыанньыксыттар ситиһиилэригэр политинформатор буоларынан коммунист Седалищев А. П. биллэр-көстөр өнөлөөх.

Н. БУШУЕВ.

ЭН ҮӨЛЭННЭЭҕИН

ВАСИЛИЙ НАҔАРААДАЛАРА

Василий бастакы наҕараадатын—комсомол райкомун Хайдабыл лиҥиҥэ эсэ оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан 1955 сылааччаҕа ыытыллыбыт учаастаҕа 21 квадратнай метртэн 20,4 килограмм луук, 7,5 квадратнай метртэн 20,5 килограмм моркуоп үүнүүлэрин хомуйан ылбыта.

Иккис сылыгар сэттис кылааһы бүтэрээт да киин, үлэни таптыыр эдэр киһи, производствоҕа, этэр курдук, төбөтүн ороҕуйан түспүтэ. Бастаан хомуйуу үлэлэбитэ. Оҥ эрэдии үлэ производствоҕа суола ферма диэки тардыстан барбыта. Дьо ахан үүт, аҥаччы буолар. Устуоран сүөһү витиитин туустук үлэтин ыытар киниэн барар—ыырдай хаҥыгыгэр кэбэр уонна 30 кылаабы туппутуттан 29-бун тыыннаахтыы эбэтэр 1957 сылааҕы сахе райсовет исполкомун Грамотатыгар итиллиэ комсомол райкомун Хайдабыл лиҥиҥэн иккиҥин наҕараадаламмар. Бу сыл ороҕуоннаах XVIII комсомольскай конференция делегатынан талыллар бочуоттанар.

Дьоҕурдаах эдэр сүүсүҥүт, комсомолец эсэ үүнэн, 1958 сылтан аны ыытыллыбыт буолар. 16 миэдэ ылан хаҥиирдиллэриттэн «ортотунан 2050-нуу килограмм үүнү ылан хаҥиҥэр. Оттоноро бу улахан үрдүк көрдөрүү эбэ. Василий хаан-уруу комсомолун ороҕуоннаах комитетын Хайдабыл лиҥиҥ үсүҥүн ылбыта.

1959 сылааччаҕа коммунистическай үлэ удаҥныгын аата иҥиллэр. Бу сылга, семилетка бастакы сылыгар, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын ылыныы эйэлэстиҥ сэдьиэстиҥ куоталаһыыта ситиспит кыаҕыларын иҥин республика үрдүнү наҕараадатын—Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатын ылар чистэнэр. Республика эдэр сүүсүҥүттэрин суоҕ муниьахтарыгар туоһуттар ЫБСЛКС Киин Комитетын «Сүөһү витиитин сайыннарыыта ситиҥнэлэрин иҥин» значокка аныыллар. Киин аатын райсовет исполкомун Бочуотун кинигэтигэр суруллар. Оттон Василий бойоҕо Коммунистическай партия кэмэтигэр киирэр. Бу иккэ сыалга үүтүн ыыта улаханнык аллара түспүт, оҥ курдук 1960 сылга эмиэрэ ахсыыта 2040 килограмм үүтү ыыр.

1963 сылааччаҕа Чурапчы оройуонун Эрилик Эристиан аатынан колхозуун оччотоҕу Бахсытыары учаастага биэс бастыҥ сүүсүҥүтүн Өдүөнэнгдиэскай ороҕуонтаа от сиэтэ ыаммыта. Олор ортолоругар Василий Слепцов эмиэ баара. Киин оҥоо 30 тиҥэһэнэ ыгдаа киирбэтэ, иккис сылыгар 58 сүөһү оҥорон сиэ таһаарбыта, иккис тиҥэһэ кэтарах этиллэр. Бу сүөһүлэрэ үүтүгэр былаанын бөрөх толоорбута. Маанна Василий бэлэхэйин сылдьатыттан Махтал суруттаах.

Билигин бу хаймы-үйэҕэ 12-е сылын маанылыыттан ыытыллыбыт сүүсүҥүт Алдан ороҕуонуттан кэбиит бөруоҥа тиэйиллэри тутан ылыллыбыт үйэс сыла. Ааспыт сылга хаҥиирдиллэриттэн 1503,5 килограммы үүтү ыыр бастаанньа

СНИМОЮКА: В. Слепцов биригэ үлэлиир балтыларын—эртан иэлхэз бастыҥ наанньыгыта Екатерина Слепцовалыын.

П. СЕДАЛИЩЕВ фотота.

112 бырыһыан толорбо. Бу иннинээҕи бастакы сылыгар 1411-дии килограмы ылыыта. Пленумнай ыаахтарга киирэн иннинээҕи кэлиэхтэ сылларга Василий 1700—1800 килограммнаах айыллыбыта. Дьаныардаах үлэһит 1968 сылга коммунистическай үлэ иҥин бастыҥнар республикаталаах IV комсомольскай юбилейнай суоҕ муниьахтарыгар делегатынан талыллыбыт. 1969 сылга ороҕуон тыатын хаһаайыстыбатын производственнай управлениетын стратегическай комиссиятынан кириэхэ, хаамыыгар 20 бырыһыанныах бастайаанньа тэрилгэ кадыллан турар, «Сүөһү витиитин I кылаастаах маастарын» ааты иҥиллибит.

Коммунист Василий Филиппович Слепцов—ферма сэбиэдиссэйэ старшайа. Билигин киин үлэлиир Карл Маркс аатынан колхоз бастарыйан олорбут фермаларын бөдөҥ-сүүс түүгэр ыыах сүөһүгэ, эмиэ киинэн буолбут Дьаҥ-Бөтүөк фермата бойотинэн 19 маанылыыстыах үлэлии коллектив. 327 ыаахтаах. Коллектив ааспыт сылларгы үүт ылыыта ыраатан 117 бырыһыан толорбута.

Соторуоҥадыта колхоз бу 2 сылааҕы сахе райсовет исполкомун Грамотатынан итиллиэ комсомол райкомун Хайдабыл лиҥиҥэн иккиҥин наҕараадаламмар. Бу сыл ороҕуоннаах XVIII комсомольскай конференция делегатынан талыллар бочуоттанар.

Дьоҕурдаах эдэр сүүсүҥүт, комсомолец эсэ үүнэн, 1958 сылтан аны ыытыллыбыт буолар. 16 миэдэ ылан хаҥиирдиллэриттэн «ортотунан 2050-нуу килограмм үүнү ылан хаҥиҥэр. Оттоноро бу улахан үрдүк көрдөрүү эбэ. Василий хаан-уруу комсомолун ороҕуоннаах комитетын Хайдабыл лиҥиҥ үсүҥүн ылбыта.

1959 сылааччаҕа коммунистическай үлэ удаҥныгын аата иҥиллэр. Бу сылга, семилетка бастакы сылыгар, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын ылыныы эйэлэстиҥ сэдьиэстиҥ куоталаһыыта ситиспит кыаҕыларын иҥин республика үрдүнү наҕараадатын—Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатын ылар чистэнэр. Республика эдэр сүүсүҥүттэрин суоҕ муниьахтарыгар туоһуттар ЫБСЛКС Киин Комитетын «Сүөһү витиитин сайыннарыыта ситиҥнэлэрин иҥин» значокка аныыллар. Киин аатын райсовет исполкомун Бочуотун кинигэтигэр суруллар. Оттон Василий бойоҕо Коммунистическай партия кэмэтигэр киирэр. Бу иккэ сыалга үүтүн ыыта улаханнык аллара түспүт, оҥ курдук 1960 сылга эмиэрэ ахсыыта 2040 килограмм үүтү ыыр.

Василий бастакы наҕараадатын—комсомол райкомун Хайдабыл лиҥиҥэн иккиҥин наҕараадаламмар. Бу сыл ороҕуоннаах XVIII комсомольскай конференция делегатынан талыллар бочуоттанар.

Дьоҕурдаах эдэр сүүсүҥүт, комсомолец эсэ үүнэн, 1958 сылтан аны ыытыллыбыт буолар. 16 миэдэ ылан хаҥиирдиллэриттэн «ортотунан 2050-нуу килограмм үүнү ылан хаҥиҥэр. Оттоноро бу улахан үрдүк көрдөрүү эбэ. Василий хаан-уруу комсомолун ороҕуоннаах комитетын Хайдабыл лиҥиҥ үсүҥүн ылбыта.

1959 сылааччаҕа коммунистическай үлэ удаҥныгын аата иҥиллэр. Бу сылга, семилетка бастакы сылыгар, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын ылыныы эйэлэстиҥ сэдьиэстиҥ куоталаһыыта ситиспит кыаҕыларын иҥин республика үрдүнү наҕараадатын—Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатын ылар чистэнэр. Республика эдэр сүүсүҥүттэрин суоҕ муниьахтарыгар туоһуттар ЫБСЛКС Киин Комитетын «Сүөһү витиитин сайыннарыыта ситиҥнэлэрин иҥин» значокка аныыллар. Киин аатын райсовет исполкомун Бочуотун кинигэтигэр суруллар. Оттон Василий бойоҕо Коммунистическай партия кэмэтигэр киирэр. Бу иккэ сыалга үүтүн ыыта улаханнык аллара түспүт, оҥ курдук 1960 сылга эмиэрэ ахсыыта 2040 килограмм үүтү ыыр.

1963 сылааччаҕа Чурапчы оройуонун Эрилик Эристиан аатынан колхозуун оччотоҕу Бахсытыары учаастага биэс бастыҥ сүүсүҥүтүн Өдүөнэнгдиэскай ороҕуонтаа от сиэтэ ыаммыта. Олор ортолоругар Василий Слепцов эмиэ баара. Киин оҥоо 30 тиҥэһэнэ ыгдаа киирбэтэ, иккис сылыгар 58 сүөһү оҥорон сиэ таһаарбыта, иккис тиҥэһэ кэтарах этиллэр. Бу сүөһүлэрэ үүтүгэр былаанын бөрөх толоорбута. Маанна Василий бэлэхэйин сылдьатыттан Махтал суруттаах.

Билигин бу хаймы-үйэҕэ 12-е сылын маанылыыттан ыытыллыбыт сүүсүҥүт Алдан ороҕуонуттан кэбиит бөруоҥа тиэйиллэри тутан ылыллыбыт үйэс сыла. Ааспыт сылга хаҥиирдиллэриттэн 1503,5 килограммы үүтү ыыр бастаанньа

СНИМОЮКА: В. Слепцов биригэ үлэлиир балтыларын—эртан иэлхэз бастыҥ наанньыгыта Екатерина Слепцовалыын.

П. СЕДАЛИЩЕВ фотота.

112 бырыһыан толорбо. Бу иннинээҕи бастакы сылыгар 1411-дии килограмы ылыыта. Пленумнай ыаахтарга киирэн иннинээҕи кэлиэхтэ сылларга Василий 1700—1800 килограммнаах айыллыбыта. Дьаныардаах үлэһит 1968 сылга коммунистическай үлэ иҥин бастыҥнар республикаталаах IV комсомольскай юбилейнай суоҕ муниьахтарыгар делегатынан талыллыбыт. 1969 сылга ороҕуон тыатын хаһаайыстыбатын производственнай управлениетын стратегическай комиссиятынан кириэхэ, хаамыыгар 20 бырыһыанныах бастайаанньа тэрилгэ кадыллан турар, «Сүөһү витиитин I кылаастаах маастарын» ааты иҥиллибит.

Коммунист Василий Филиппович Слепцов—ферма сэбиэдиссэйэ старшайа. Билигин киин үлэлиир Карл Маркс аатынан колхоз бастарыйан олорбут фермаларын бөдөҥ-сүүс түүгэр ыыах сүөһүгэ, эмиэ киинэн буолбут Дьаҥ-Бөтүөк фермата бойотинэн 19 маанылыыстыах үлэлии коллектив. 327 ыаахтаах. Коллектив ааспыт сылларгы үүт ылыыта ыраатан 117 бырыһыан толорбута.

Соторуоҥадыта колхоз бу 2

БҮТҮН СОЮЗТААҺЫ КӨРҮҮГЭ

Биһиги уран тарбахтаах маастардарбыт оҥоһуктара быыстанньалаах ыйыгар Москваҕа аҕыллар Бүтүн Союзтаабы быыстанньаҕа туруоруллар буоллулар. Дальнай Восток зонатыгар порут оҥоһуктарын көрүүгэ аҕыс маастарбыт аҕыллыбыта, оттон Улаханнаа Үдэҕэ биир кэйи улаатан ыытыллыбыттара. Итиилэр барыта Москваҕаалыыр буоллулар.

Комуссиятыгар Макаров К. А. иэйиэ хобиҥэрэ, Васильев П. А. ньуоҕуур ытардата, Соломонова М. П. сиэл ытардата быыстанньаҕа баралаар. Туос оҥоһуктартан Олегомтова Н. Д. иэйиэ маллаах ньиэмэ, Пудова Ф. Г. сувениралаах ытыастыахтара. Иттиэн тэҥэ Хаҥалаҥнаа, Пудова Ф. Г. сувениралаах ытыастыахтара. Иттиэн тэҥэ Хаҥалаҥнаа Д. И. тиэнэт ыаатын тэҥэҥэ (бэргэҥэ, соҕ, түгэх, суунньаҕа), Черосова Н. В. уҥуоҕа уонна чаанньараалаах, Седалищева Ф. М. харалаах аас таалаҕэ уонна Колесова М. Е. сиэл сорудаах быыстанньаҕа ытарга талыллыбыттар. Бу сиэл соруо «Советский Россия» диэн быыстанньаҕа улаханнык сыанабылы ылбыта.

Оройуоммут маастардарын оҥоһуктара ити курдук улаханнык көрүүгэ, дьүүлэгэ тахсыылара—үчүгэй ситиһии.

П. СЕДАЛИЩЕВ.

1945 Улуу Кыайыы 25 сыла

ыытыллар 467-с стрелковай полкаҕа байыаннай сылдьан геройдуу ааспыт. Ф. Е. Пенко арааҥа Болгараҕа, дьиэтэ Мэҥиэстэ нэһилиэгэр тэрээбутэҕэ.

1944 сылааччаҕа «Киниилэр Иҥэ дойдуну комуоскуулаар» диэн кинигэҕэ Дмитрий Лазаревич Ядрохинскай туһунан П. Бороҥин ыстатьыйа бичиитэ баар. Онно эдэр киэнэ Дмитрий Лазаревич остоох, б сиэлэтэн суулларбыттан, «Хорсунун иҥин» медаллаах наҕараадаламмыта, партиялаах киирбэтэх, байыаннай чаас комсомольскай тэрилтэтин секретарынан талыллыбыта туһунан

Д. Л. Ядрохинскай Украинаны босхолоҕон баран, Румынияны, Болгарияны, Югославияны босхолоспута уонна Балкан хайаларын тэлиннэрэ тоботун уурбута. Украина сиригэр летчик И. С. Зверстов, Романов уонна сахалартан бастакы летчик-дьахтар Е. К. Захарова «эмиэ» хорсуннуу сэриилэспиттэр.

Биһиги оройуоммутугар Днепр оҥуһу туораанньыгыгар уонна Киевы босхалоҕуонуга уратыы суолталаммыт Лютеж плацдармыттан хаамыах алтын кумах буоруу Киевтэн ыыттылар. 1943 сылааччаҕа балаҕан ыйын 26 күнүгэр түүн Киев хотуу өттүгэр Лютеж оройуонугар, 38-армия 240-с дивизия 842-с полкатын сэриилэстэрэ Днепр эрдэхтин туораан старшай сержант П. П. Нефедов командирдаах 25 байыас остоох хас да төгүлэрэ дьаныардаах уонна суостаах кимэн киирпитин 20 чаас устата тулуйбуттара, ылбыт биэрактэрин мэнэстыбатахтара, онон Киевы босхолоҕуонуга тирэх нуучуннаах буолбуттара. Оҥ курдук итиннэ генерал-полковник К. С. Москаленко командующайдаах 38-с армия, маршал П. С. Рыбалко командующайдаах 3-с гвардейскай танковай армия уонна 5-с гвардейскай танковай корпус түмсэн, Днепри туораан, сэтиньи 3 күнүгэр Лютежскай плацдармтан Киевы босхолуур кимэн киирпитин саралаабыттара. Маанна полковник Людвик Свобода командующайдаах 1-гы Чехословацкай бригэдэ эмиэ кыттыбыта ылбыта. Онон Киев сэтиньи 6 күнүгэр сарсыарда немецкай тэлбэҥнэстэртэн босхоломмута.

Г. ЕФИМОВ.

КИНИЛЭР УКРАИНАНЫ БОСХОЛОСПУТТАРА

Украинаны уонна Киевы немецкай-фашистскай талыйдыттан босхолоҕуута, 1943 сылааччаҕа Днепри туораанньыгыгар уонна Киев куораты босхолуур иҥин сэриилэ тыаммычаанньа ахсыыныах бөҕөҥнэрэ Советскай Союз Геройун аата иҥиллибит. Киниилэр ортолоругар үөдүүчү хорсун байыаанньы көрдөрбүт Саха уола Федор Иванович баара. Киин 1942 сылааччаҕа, бойоҕун кытта бииргэ, Советскай Армия кэккэтигэр ыытыллыбыта. Бойоҕун чаасыгыттан ыаллан Пермь куораттаах госпиталҕа киирэн хаалбыта уонна калин 61-с армия 81-с стрелковай дивизиятыгар киирэн, Днепр бөҕөтүгэр остоору утарыы ыччатын хаҥыыны бара турар кэмигэр Саха порутун уола алдьаммат мотоциклаах бойоҕуй кэмэлдьиитигэр баар. Саха порута дьиэлээхтэх олоруоҕун туһугар, кини Советскай Украинаны, сиэн биир бойотун тэрээбүт дьиэтин кэрэхтэрин курдук көрүүгүр. Кини бойоҕуй ахсаанньыгар фашистскай сиэмэх кырдьыгар сууллаан ахсаана күн-түн ыыллаа турар. Дмитрий Федорович тыаммычаанньа сэриитэ дьиэ олохторун бөҕөлөрүн ытык эбэлэриэхтэн чистэрэхтэн толоорор диэн.

Бу хаймыы автора шоот Виктор Ильич БАШАРИН, Сылаан орто оскуолатын учуутала, 1942 сылааччаҕа Советскай Армия кэккэтигэр ыытыллыбыт, миномётчик үөрэҕэ үөрэммитэ. 1943 сыл бас ыытыбыт фашистскай Германияны утары сэриигэ артиллеристскаанньа быыстыыбыта I Белорусский фронтка кыргыһыы толоокуттар кыттыбыта. 1944 сыл ыам ыйыгар эйдэбүүттэр эргиллэн кэлбэтэ.

Хорсун комсомол билиэттээх

Түөрт уон иккис сылааччаҕа
Түөскэр комсомол билиэттээх,
Сылгыны, бууррааҥа, тыыллааччы,
Сиэрэй сүөнүүк сиэмэлээх
Сиэмпиэс ардыы аанньаан
Сэриигэ киирбиппит.

Түөрт уон иккис сылааччаҕа
Түөскэр комсомол билиэттээх,
Сиэктээх өкүөпэ хаспаччы
Сытан эрэн, кургуоммэх
Ос-сыас толоннооох кутаатын
Остоохтан утаарбыт.

Бойоҥ хаалгыар чачыйбахтыы,
Постыыгынай хаммаанны,
Олор-тахсар быһаарсаҥны,
Оҕоҕойдоох хаҥсыҥны
Уот-дьаһаҕын сиэн уотун
Уун-утары көрсөрбүт.

Этиэн бууллаа ыыргыырин
Эрбохтэр ыгырыннан,
Сааллар чаҥыраан күлүмүн
Сарах уоҕа дарбыйан,
Алдьархайдаах олуу-сүтүү
Аанньыыр эта... Күн-түүн.

Уллуҥах устатын сара
Уталыйан чугуйбат,
Сиэмэбыт модун бууллаа
Ыстаал курдук ыстаатыт,
Байдал бааллыныы түллэрбэн,
Фашистары үүрэрбит.

Хорсун комсомол билиэттээх
Хотторбот чаҥаан күүстээх,
Хаамы хаанынан хаалытан,
Уоту уотунан умуруорун,
Кыргыстан тыыннаах хаалларбэн
Кыайан-хотон турарбыт.

Хорсун комсомол билиэттээх,
Кэлэр кэскилгэ эрэллээх,
Ыллаах дьолбутун, көҥүлү,
Иҥэ дойдуну кэмүскүү
Хотойдордуун хотой буолар
Хоодуот дьыллар аастыттар.

БАСТЫҢҒЫ, ҮЧҮГЭЙИН— СИР АЙЫ

ДИСК ЭРБИИ

Үйүн кыйынналах Сахабыт сиригэр майы эрбэтиигэ диск эрбии киирбиик түһаныллар. Ол гынан баран кэнн дьоннар кэбэ сылдьыа кыаллыбат буолан эрэйдээх «Беларусь» тракторга холбоонон үлэлиир эрбии ордук табыгастаах. Холбур, Эрилик Эристиин аатынан колхозка Старостин Михаил Николаевич 1961 сылларахха өгөрбүт диск эрбиитэ бинер сүрүн тимиргэ тангыллыбыта. Кини итинник учаастак айыы өгөрөн тарданыта. Олор биллиҥнэргэ диэри улаханналлар. Конструкцията тоҕо да үчүгэйин айын итэҕэстэрдээх. Ол курдук трактор кэлин прицебин олорчу көтүрэн баран стандартнай шкиви олордоҕуна, эрбиини цилиллэр. Оттон одьуулуннар өгөрбүт салааскалаах диск эрбиилэрэ үчүү итинник конструкциилэх, эмиэ диэн кэтэхэмэхэ, эмиэ салаасканы тиллэ сылдьар.

Биһиэхэ ниш өгөрбүт эрбии ити итэҕэстэртэн бааҕайа быыһаммыта. Ол курдук костов бөҕөбөкө эрэйдиир стандартнай шкиви ыаҕата суох, трактор прицебэ олчулгуоат, үйүн эриннэригэ ыалдьыбат, эриннэн шкивтэн тахсыбатын диэн тэҥнии, сылаллыы барбаккын, көтөрөн аччарытаккын. Хаммыс бадарар «Беларусь» гаражтан тахсыат туһу да өйдөө, ити, бөлүннүн барбакка эрбии тиллибин сыарытын холбоонор, кардан валы устанатан үйдаан аралаан ВОМ-ка (вал отбора мощности) холбонуллар уонна кардан буолтатын чинэтиллэр. Ити кэннитэн хаҥа бадарар состоорон кэлэн үлэлэтиллэр сөп. Кардан вала тракторо эрэнбэрин-урбайдарын, кэннинэн-ыаннынан эстараарын хаҥыйдыбат. Итэҕэйиллэн арааһы сатаан буолуоҕун сөп.

Кыра нас сылдьа эрдэҕэр туоҕа маҥыраан эбэтэр тимирэлэн сүрүн өгөйүллэр. Итиннэ ыаҥ подшипниккэ (2) 60—70 см диаметрдаах эрэнэр шкив (3) олордуллар. Ол шкив ВОМ-тан баҕа кардан валынан (1) эрэнэллэр. Эрбии (5) сүүнүтэр шкив подшипник (7) уонна 18—22 см диаметрдаах шкив (4) олордуллар. Сүүнүтүгэр эрбии мунньуоҕа 1400—1600 эргиирэ сөпөрө. Эрбиигэ саҕаа (6) өгөйүллэр. Бу айыы эрбии биллиҥ колхоз Уорбаатаны бириигэдэтигэр куһаҕан сүүнүтэ улэлиир.

Бинер итиннэс эрбиини адыс сылларыгыт Мостоваайбыт өгөрбүтүн. Онтуҥан баҕаларыгыт диэри улэлиир сурахтааҕа. Кини «Беларусь» кэннигэр ыйынна сылдьар. Кабинаны туттарар стрелкаҕа ыта эриллибит шкив кронштейнин (9) ноҕоолдун олордуллубут шкив диэнэлаах турбаҕарыгын сварилланан өгөйүллүбүт эрааллаах. Ааннка тоҕоотуор эриннэнэ чинэтэр буолталарыгын (5) ыта тардыллар, устанылыр кронштейнга (4) баар подшипниктэргэ диск эрбии (8) олордуллар. Стандартнай шкив диаметра 300 мм, оттон эрбии сүүнүтэр олорор шкив (3) 150—180 мм буолуоллаах.

Диск эрбии үөскэтэн аллара ыта баттаппа улэлиир. Онтуола эрбии курдук үөх сылдьарын ыаҕастыгар шоҕайан шкив кэдэриэн курдьуҥнаныллар (6) ере тартарыллар. Курдьуҥуллары бинер кэйи эрбии тутаҕыттан холкутук алдьаан баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

Сыарҕаа тиллэ сылдьар маҥнайгы эрбии трактор арааҥ улэлэрэ баттыыр буолуохтаах. Ол гынан эрбии ушка түҥэ сылдьыыта ыаҥа регулированналлар. Ыраах кэйэрэ бинер тимир тэҥэлэн тартаран эрбиини хамсаабат гынан ыгыныллыллар. Эрбии эрэнэр чаабы хаччаллаах (2). Итэҕэйиллэр стандартнай приводнай шкив ылаа, нахаанньа, трактор прицебэ олорчу өйдөөр уонна хаҥа ыаҥыгар кронштейнаары (9) эриллэр.

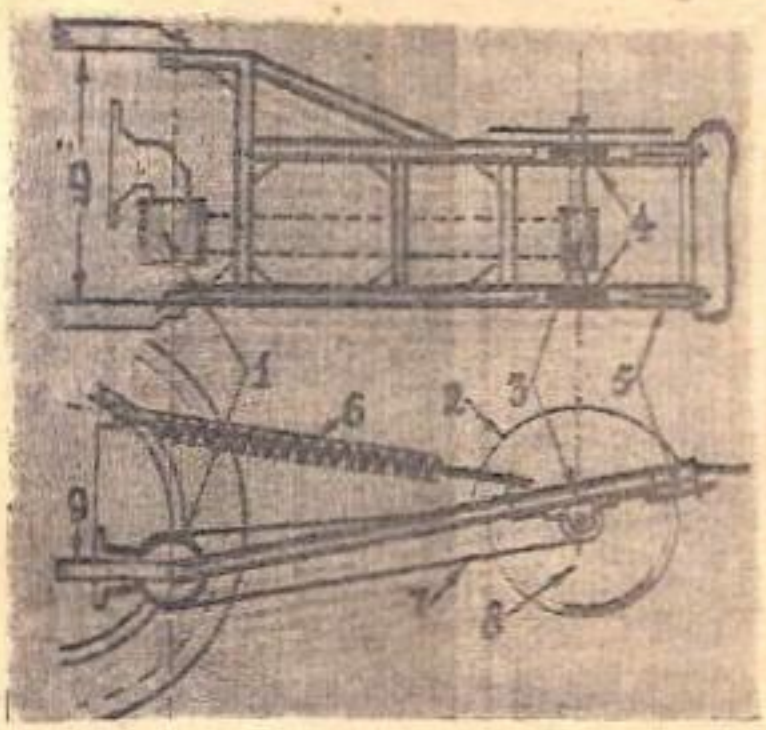

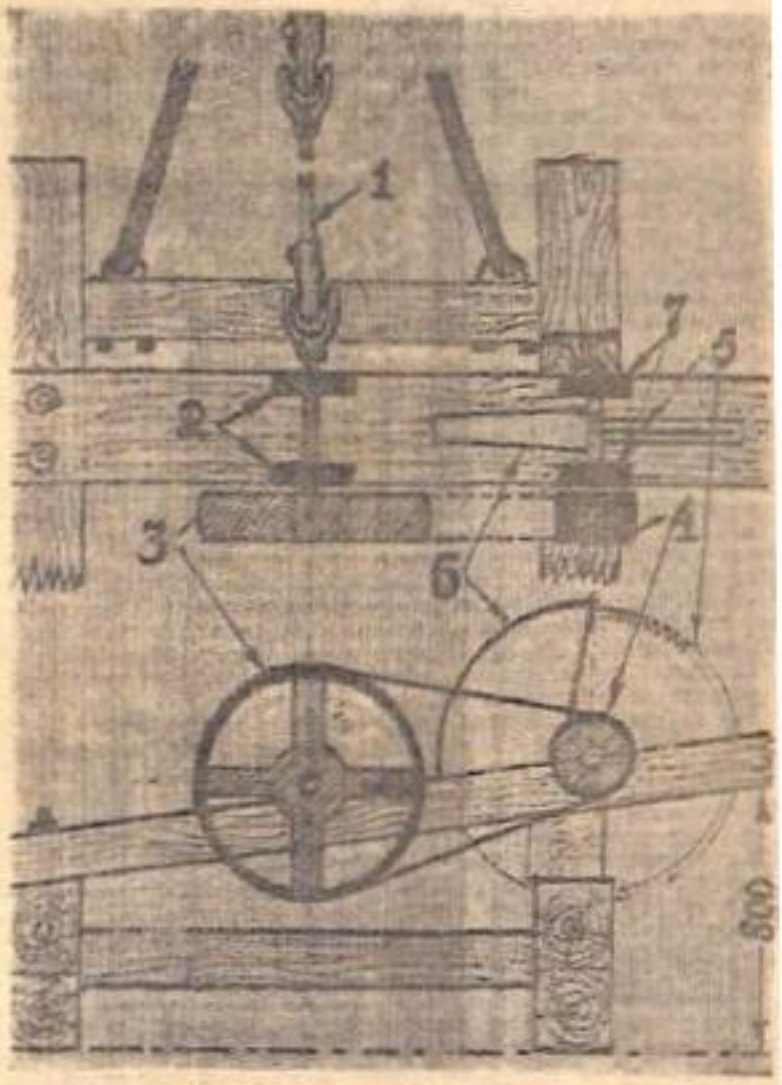

В. СЕРГЕЕВ,
Эрилин Эристиин аатынан колхоз механизатора.

Сиигги почвада мунньуохха уонна харыстыахха

Специалист сүбэтэ

Сиик үүнээйиҥ хайдах курдук улахан суолталаахын ким барыта билэр. Үүнээйи киин кэмэтүнэн минеральнай уонна органическай веществолары иҥэрилиэр, киинэтэн уонна почва сылыйыытыттан углероду ылан үүнэ органическай маассаны хүнньүүлэр, онон алгомуҥ үүнэр. Хаар уонна ардах ууга эмиэ үүлэрдээхтэр аҕыстаҕыннан, ыйаанына чэчэкитиннэн уонна өссө үүлүү процессыгар ураты буолан үүнээйи клеткаларыгар веществолар иҥиилэрин кууһүрдэр, үүнүүнү икки төгүл үрдэтэр.

Ол эрээри биһиги ороҕуоммут сылларыгы орто температурата 10,5 кыраадыс тыҥыы буолан почва үүнээйиҥ туһалаах микробиологическай свойстволара молтохтор, структуратын намыһах, туһалаах веществолаах ардыйах. Үрдүкү туралаах, чиҥ туой аранга чаралаах, кырыыырбат, азота ардыйах, сиигги молтохтуу ыгыгар, салгыныын физическэй уларыйыыта куһаган физическай свойстволаах. Кыйынын дэйэ тоҥмут сир саас үөһэ эрэ атте эрэр, онон сиигги тургэнник ыйыктар. Оны тэҥэ сылга ортотунан 241 мм сөкүү түһэриттэн бөс ыйыгар, от ыйыгар, атырдьах ыйыгар 109 мм. атыннык иттэххэ, 1 гектарга 1090 тонна эрэ уу тиксэр. Итиннэ почвада балара-суоҕа 20—30 бырыыбыана ыгыр. Маннык усулуобуйдаа агрономическай дьаһаллар ыллыыбатахтарына уонна почвада нимит сиигги урукку сатааһын ахсыбатахха, гектаргын 1—2 центнергэн ордук үүнүүнү күүтүөхпүт сатаммат.

Биллиҥи хонуу хаарын халыҥа 31 см. Ол аата гектар ахсын 496 тонна уу баар. Оны саасхы тоҥоттор, күүстэрэ-түүннэрэ салаҥбат тыаллар, бөс ыйын бастакы аҥарыттан эмиэ 20—25 кыраадыска тиийэ итийэр салгын сүүнү эбэруохтаахтар. Сайын бастах саҥырдар көтө сылдьан түҥэллэр. Оттон үүнээйилэр сибэккилэнэр уонна куолаһтаах буолан ууга ордук итэ кэмэ кэлэллэр. Бүҥүн түҥэ, үйүн ардахтар түннэйиэ улахан туһата суохтар.

Почваны өгөрөн киин бары физическай элементэрин: сиигги, салгыны, иҥэриэтиилээх веществолары таба дьуоролоһиннэриллиэхтээх. Бастакан туран, баһылаага сиигги мунньуурдуу харыстыыр дьаһаллар ыллыыхтаахтар. Саасхы тыбыыны туһанан хаары тиэтэрэнэн кэмэҥнэх ыытыахха. Онуола гектар сирэ 1 см халыҥнаахтык тиэтэриллибит хаар 3—4 тонна ууга тэҥнэһэрин өйдөөххэ. Оны тэҥэ саас хаар бөҕүйүүтэ катоктаан баһыыналарга хаар чөдьөөлөөру үөскэтиэххэ.

Сиик салгарыытын эрдэтэн ыытар, сиигги баһыыкка кэчэйэ тангастат, 2—3 хонуукка сылытыат түҥэрэр ыаҕа. Биһиги баһыыналарбытыгар ыытыллыбыт фенологическай чэчэйиилэр туоҕахтаах культуралар бастакы быыстан тахсыылара хаһыгы 5—7 кыраадыска диэри түлүйдэлларынан кэннэрэ баһыына сиигги өрүүнэ салгын температурата биэстэх 10 кыраадыска тиийэ сылыйарын кытары ыйаар «өрүгүн» кэрдэрбүттэрэ.

Хортуоппуй уонна өрөөуол сирдэрин саасхы хаарын ууттуран ньүөлүүтүүнү кэмнэнэ ыытыахтаах. Оны айаан арааҕастар устаноокалары бүдүөнэ, өкөстүөнэ ууну комиттэн-комиттэн ыстарыахха.

Өссө бүрүк, өрөөуол сирдэрин микроклиматическай усулуобуйаларын уратын көрөр ыаҕа. Бүрааҥка хаһыгыта өрүстэрбит, почвалын составынан табыгастаах сирдэр сүүмэрдиэхтээхтэр.

Биһиги ороҕуоммутугар 10 кыраадыстан үрдүк салгын активнай температурата сүүмэ 1400—1600 кыраадыс атаҕа хамсааннаах уонна сылга 180—250 мм атмосферный сөкүү түһэр. Онон үөһэ эмиэ ыйаабыттарын тутуспахха, туоҕахтаах культуралар, өрөөуол астарын уонна хортуоппуй үрдүк түүннүүлэрин ыыр кыах төлөрү баар.

П. СТЕПАНОВ,
гидрометслужба ветерана.

«Саҥа олох» 1970 сыл олунньу 19 күнүнээҕи нүөмэрэтэр тахсыбыт «Дьаҕдьа диэн саҥа аата» диэн Тоҥсоҕой критическай материалыгар Захаров Н. Г. аадырыыстар сурулуобутэ кырдьыктаах.

Кини ити туһунан быымыыбыт туһунан профсоюз олохтоох комитета уонна администрация дьүүллэһэн сөпүөх сэмэй ньымалаах эстэтэ, администрация кинилэр тракторга үлэлиир бырааптарын хаттаан биэрдэ.

Н. КРИВОШАПКИН,
Соловьев нэйилэмэгин Советын исполкомун председателэ.

БИҺИЭХЭ ЭППИЭТТИИЛЛЭР

Хаарбах тимири айан суола күүтэр

ААСПЫТ сылга өрөөуол тэриллэрин салайаччылара хаарбах тимири хомуйууга бэлэмнэлиттэрэ. Холбур коммунальнай хонтуора (начальник С. Н. Дьячковскай) 10 тонна ынчугар 14 тоннаны, Калинин аатынан колхоз (председатель Е. А. Попов) 26 тонна ынчугар 30 тоннаны туттарбыттара, оны тэҥэ Эрилик Эристиин аатынан колхоз, Суйдуусай аатынан совхоз уонна ДЭС 1050 №-дээх коллектива бэлэмнэ ситиһиилэнэллэр.

Маны таһынан өрөөуол оскуолалара хаарбах тимири хомуйууга бэлэмнэ үлэлиилэр. Н. И. Дьячковскай директордаах Чурапчы орто оскуолата коллектива 10 тонна хаарбах тимири хомуйда.

Ол эрээри өрөөуол үрдүнэн бэриллибит 403 тонна ынчугар 346 эрэ тонна хомуллан быыстан кэлэйэн түолбатара Маныыха ордук «Сельхозтехника» (управляющай Николаев А. Е.), мясокомбинат хонтуората (урукку директор Тыныгынаев Б. Г.) ордук мэтэхтүк үлэлэппиттэрэ.

1970 сылга Чурапчы өрөөуонун үрдүнэн 383 тонна хаарбах тимири хомуйан государствоҕа туттарыы быыстанна бинэрдии тэриллэриттэн тиэрдиллиннэ. Маны толоруутта тэриллэтэ биллиҥи хаалыктаах дьаһаллардыыллар эбэтэр эмиэ туһуйуохтаах алдас. Аастыт икки ый устатыгар баара-эрэ 3 тонна тимир хомуйуллуна. Бу үлэни совхоз Калинин аатынан колхоз эрэ саралаата.

Барыы тэриллэлэр, колхозтар уонна совхоз салайаччылара суол алдьанан иннинэ хаарбах тимири хомуйан туттарарга дьаһаллара ыраах туоҕаллар.

И. ПОРТНЯГИН,
«Вторчермет» Саха сиринээҕи управлениетин Өрүс илин эҥэринээҕи өрөөуоннарга болоҥуочуйа.

БАҺААРТАН СЭРЭНИЭҒИНГ!

Баһаар норуот хаһаайыстыбатыгар, дьон олоҕор-дьаһаҕар төһөлөөх хоромньуну таһаарарын ханнык бастаран кэҥи өйдүүр. Ол да иҥин биһиги дойдубутугар рабочайдар, колхозтаахтар, сулууспаланахтар барыа баһаары умуруоруута, онуу тэҥэ кинини таһаарбат иҥин нэһилиэнньэ ортотугар ыытыллар сэрэтэр-өйдөтөр үлэҕэ киэҥник кытталлар. Хас бэйрдин кэҥи уоттан сэрэнии сүрүн бырааБылаарын билиэхтээх, баһаары умуруоруута туттуллар инвентардарыман, ааллаах кириллиэстэриттэн сиэтэ хаччыллыбаттар. Уоттан сэрэнии бырааБылатын кэһэн фермаларга тимир оҕохтору олордуу түмүгэр Нама, Сутуллаах фермаларыгар баһаар барыстын түбэлтэлэрэ буолуталаатылар.

Соторутааҕыта Калинин аатынан колхозка (председатель Попов Е. А.) Чыччаҥ биригэдэтигэр трактор капотугар кымын түспүтүн сиэтэ умуруорбакка эрэ гаражка туруоран барбыттарын түмүгэр үс трактор уонна 30 киловатт кыаллаах дизэльнай электростанция умайдылар. Маныаха холуобунай дьыала сүгөнуллан сууг-силиэстийэлиир ортаннар көрүүлэриттэн бэрилиннэ. Оттон Ленин аатынан колхозка (председатель Николаев Е. С.) уоттан сэрэхтээх буолуу дьаһалларе молтохтун толоруллаллар. Үрэх-Кюөрэ кулууба, гараһа, кини бөҕүөлэк мастерскойа, гараһа баһаары умуруорар инвентардарыман сиэтэ хаччылла кэликтэр. Тракторлар, массыналар тахсар саппаас ааннара буоллаҥын туралларе. Уматыгы уонна оҕуруоҕуур матырыйааллары тоҕуу-хоруу үгүстүк таһаарылар. Уоттан үгүс хоромньуну сүкпүт Ленин аатынан, Калинин аатынан колхозтар, Субуруускай аатынан совхоз салаталара баччаҥҥа диэри сторожевой-баһаарыгай охраналары тэрийбэккэ олороллор.

Уматын үгүстүк туттуллар сирдэригэр гаражтарга, мастерскойдарга ааллаах табахтыыр миэстэлэр суохтар. Ол иҥин үлэһиттэр кэлэ-бара сылдьан түбэһиэх табахтааһыннара таһаарылар. Бопитруоснэ тобоҕун, пенинскэ тоҥоҕойун таах бырааБылаарын уларыы туоталаах механиктар, инженердар үлэни ыытыаттар. Оннооҕор баһаартан уонна техникаттан сэрэхтээх буолуу бырааБылаларын курдубайдаах кэҥэн туран гаражтар, мастерскойдар, электростанциялар иэтэриэр пакльнай лампалары тутталлар, сварканыыр агрегаттары үлэлэтиллэр. Билигин гараж иҥэр государственнай баһаарыгай органнар үлэһиттэрин конгуллэһиннэриэхтэрин эрэ пакльнай лампалары туттуллуохтаах, электросварканы үлэлэтиллиэхтээх. Бу баланчыаннаны барыа тэриллэлэр, баһаайыстыбалар салайаччылара кытаанахтык тутуһуох тустаахтар. Кыһыныгы кэҥэҥ сваркалыыр агрегаттарга туспа хоостор аанныахтаахтар.

Гаражтары, мастерскойдары, электростанциялары уоттан көмүскүүрэ бочуоннаах дьаһалынан кинилэри штукатурка-лаһыы, ремиэскэлээһин, цементээһин, эргэрбит электропроводтары уларытыы, уонан итиллэр системаҕа киллэрии буоллаллар. Итиннэ тэҥэ ааллаах уорохтээх дизелистэри, монтердары иитиэ үлэлэтии кордоноор. Оройуон барыа баһаайыстыбаларын иннигэр партия райкома уонна райсовет исполкома итиннэ сорунтары турууоралларе. Бу дьоҕуннаах дьаһалы нэһилиэк Советтара, олохтоох партийнай тэриллэлэр быһаччы контуруолга илин олоххо киллэрэллэрэ наада. Оройуон иннигэр коммунальнай контуора уоскайдарыгар пе проводтары олус эргэрдилэр, оҕохтору кыайан оремуоннаэбэттэр. Итиллэр содулларгар баһаардар тахсыталыы сыстыыллар. Итиннэ тэҥэ инки маэндомемнээх уоскайдарга уоһа тахсар кириллиэстэр площадкалара ыраас маллаарыгар, бөҕүлэн-сыыһынан, уоттан кутталлаах матырыйаалларынан буолатталлар. Бу олох сыыһа. Оҥоҥ кириллиэстэри ыраас маллаартан, бохтон-сыыстан ыраастыахха.

Оройуон кинигэр мэҕэһиннэрга, мскылаттарга суу кумаҕылар, таара дьаһыктар, ыраас бохтор-сыыстар ыһыллыа сыталлар. Итиллэри бэрэдэктинэр туһунан сельсо салаатата баһаарылаах дьаһалы ылыахтаах. Салаанньэҕэ боҕу-сыыһы дьиэлэр тастарыгар уматары бобуллар. Боҕу ааллаах миэстэлэргэ тэйиллиэхтээх. Бинирдилээн ыалларгa атахха кинрбит оҕолортон ыспиэкэнэн ыраах тутуохха. Оҕолор өтүүгү, радиоланы ремэтэҕэ холбуо суохтаахтар.

Барыа тэриллэлэр, нэһилиэктэр, колхозтар уонна совхоз салаталара баһаарыгай дружиналары тэрийтэлээн, уоттан сэрэхтээх буолуу барыа дьаһалларын олохтоон, наада буолар инвентардары булуохан баһаар буолуутун бэлэм да туболтоҥон таһаарбат туһугар үлэни тэрийэллэрэ наада. Маныаха нэһилиэктэр Советтара уонна олохтоох партийнай тэриллэлэр утумнаах контуруолу ылыахтыахтар.

Н. ПЕТРОВ,
ИДьМ оройуоннаах госстехнадзорун старшай баһаарыгай инспектора.

АРХАНГЕЛЬСКАЙ уобалас. Кырдьаҕас Сольвычегодск куорахха нэһиэстэр иккі ардыларынаҕы санаторий баар. Маннык Архангельскай, Вологодскай, Кировскай уонна Мурманскай уобаластартан, Коми АССР-тан тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ бэйэлэрин сынньаланнарын атаараллар. Эмтээх бырыы, минеральнай уу, физиотерапевтическай процедуралар комплекстара үлэһиттэр дэруобуйаларын тупсарыыга көмөлөһөллөр.

СНИМОККА: хайыһарыынан күүлэйдии барыы.

С. ГУБСКАЙ фотата.
ССТА фотохрониката.

КИРГИЗСКЭЙ ССР. Фрунзетаабы автомашиналары тамар завод ГАЗ—САЗ 3,5—0,2 самосвал саҥа модэлын үлэҕэ киллэрдэ. Бу массыына платформата үс өттүнэн аһыллар эрэ буолбакка, 2 метр ирэ натебүллэр ыыахтаах.

В. УТЕШЕВ фотата.

ССТА фотохрониката.

ФРАНЦИЯ КОММУНИСТАРЫН СИТИҺИИЛЭРЭ

КУЛУН тутар 15 күнүгэр Франциядаа кантональнай быыбардар иккис турдара буоллар. Хас кантон аайыттан (ыраа административнай-территориальнай үлэһин) департамент үрдүкү быыбарыгай органнар—Генеральнай Совекка биирдии генеральнай советникы ыыталларынан, бу быыбар кантональнай диэн аатанар. Үс сылга биирдэ буолар кантональнай быыбардарга дойду нэһилиэнньэтин аҥара эрэ ыыттар. Хас сыыры аайы генеральнай совет составаа аҥарынан саҥардылар.

Французскай департаменты правительствонан аналар чиновниктар—префектэр салайаллар. Генеральнай советтар бэрт кыараҕас боломуочуйалаахтар. Урукку оттуур генеральнай совекка бойоларын быыстарын биллэрэргэ эрэ кыһалар буолбакка, олохтоох бюджеты контуруоллуурга дьулуһар буржуазнай партиялар сабыдыалхара улахан эте.

«Юманите» хаһыат бир чопчу холобур быһыытынан Мерт-Э-Мозэль уонна Нанси-Метц автострада департаментын генеральнай советыгар бойоларын бородуунсуйдарын туһаҕа таһаарар ынын транспорты тупсаарарга улахан интересстээх бодоҥ металлургическай трестэр дьиэнэх хаһаайыннарынан буолаларын ыйбыта. «Юманите» ыйарын курдук, саҥа оскуолалары, балыыһалары, культурнай тэриллэлэри тутуута үп бэриллэрэ буоллар нэһилиэнньэ лаадыйыытыгар ордук эппиэттиэх эте.

Буржуазия кырдьыгы корбет, антидемократическай быыбардыыр системанан бэйэтин позициятын тула баррикада оҥоһуна. Холобур, элбэх нэһилиэнньэлээх пролетарскай оройуоннар уонна ардыах нэһилиэнньэлээх баайдар кварталлара тоҥ ахсаанныах генеральнай советниктары туруоралларе. Бреи кантонун Рона департаментыгар коммунист 16503 куолаһынан быыбардаммыт буоллаҕына Сенез кантонун Алларае Альпатааҕы департаментыгар дьаһайар эргимтэ партиятын кандидата 102 эрэ куолаһы хомуйан генеральнай советник буолбута.

Франция Коммунистическай партиятын бары 1600 уокуруктарга кандидаттары туруоран кэҥэ өйдөтөр үлэни ыытта. Кини быыбардааччыларга демократическай уларыта тутуулар чопчу программаларын биллиннэрдэ уонна хаҥас күүстэри биирдэ түмсүүгэ ыҥырда.

Куолаһыын бастакы тура Коммунистическай партияҕа ситиһиини аҕалла. Коммунистическай партия кандидаттара 24 бырыһыан куолаһы, эбэтэр 1964 сыллаарааҕы 1,6 бырыһыанынан ордуту ылылар. Куолаһы ылыытын ахсаанынан Коммунистия маҥнайгы миэстэҕэ тахсыта. Уопсайынан хаҥас партиялар куолас 52 бырыһыанын ылылар. Быыбар бастакы турун түмүгэ Коммунистия авторитета үрдээбитин, кини миэссэҕэ ыытта сибээһэ бөҕөргөөбүтүн көрдөрөр.

Икки тур түмүгүнэн генеральнай совекка 153 коммунист (урукку составтан быыбардаммыттаарар 19-ын эбэх) быыбардаммыт. Биллэн турар, бу сыыппара коммунистар ылбыт куолаһтарын уопсай ахсаанын ыытта хайдах да сөп түбэспат. Оскотун пропорциональнай представительствоолаах быыбар системата баара буоллар коммунистар генеральнай советниктарын ахсаана 380-тан итэрэҥэ суох буолуох эте.

Франция Коммунистическай партиятын генеральнай секретарын солбуйаччы Жорж Марше быыбардар түмүктэрин ырытыгар этте: «Норуот миэссэтэ биһиги партиябытын монополия быыбаһын саамай дьүкүөрдээх утарсаччыанан эрэ буолбакка, оку таһыанан «бастаан иҥэр демократия, социалистическай Франция иҥин» иннин